
Dünyada güncel faşist siyasetler nasıl ele alınmalı?

Dünyanın her yerinde faşist siyasetler/siyasetçiler, paramiliter çeteler, milliyetçi popülist hareketler beliriyor, bu hal geçen yüzyılda gördüğümüz faşist rejimlere henüz dönüşme de bir yükseliş dikkati çekiyor. Marksist açıdan bu hareketlerin analizine, sınıflandırılmasına ve temellerine eğilinmesi önümüzdeki dönemde siyasi pratiğin belirlenmesinde önemli olacaktır.

Örneğin, faşizm denilince ilk akla gelen ülke olan Almanya'da sermaye sınıfının ve devletin Nazilerle ilişkisinin hiç kesilmediğini biliyoruz. İkinci Dünya Savaşı sonrası işgal altında kalan Almanya'da savaşı kazanan Sovyetler Birliği ve Müttefikler (ABD, İngiltere ve Fransa) devletten Nazilerin temizlenmesi ve Nazileri destekleyen Alman tekellerinin ortadan kaldırılması konusunda anlaşmışlardı. Ancak bu ilke kararı sadece Sovyet bölgesinde gerçekleştirilebildi, Müttefik bölgelerinde halen bugünkü Almanya'nın egemen sınıfı olan tekeller korundu, Naziler Avrupa'da karşı devrimin kalesi olacak Federal Almanya'nın devlet kadrolarına yerleştirildi.¹

Devlet içinde bu geleneğin korunduğu gösteren çeşitli şoven saldırılar veya Neo-Nazi çetelerin polis, asker ve bürokrasi içinde uzantısı olduğunu gösteren kanıtlar sık sık karşımıza çıkıyor.

Ancak Almanya'nın Nazi geemişi o kadar buyk bir kâbus ki bu durumu hemen örtmek ve olayların münferit vakalar olduğunu kanıtlamak için bütün Alman burjuva siyasetleri ileri atılıyor.²

Buna karşılık geçen sene yaşanan bir olay Almanya'da Nazilerin varlığını, geldikleri düzeyi ve nasıl korunduklarını çok iyi gösterdi. Chemnitz kentinde 2018'in Ağustos sonunda bir Alman yurttaşın bir kavgada bıçaklanarak ölmesi zerine Neo-Nazilerin çağrısıyla 6 bin kadar eli sopalı faşist, göçmen veya yabancı gözüken herkese saldırdı, polisin engellemediği bu olayda devlet görevlilerinin kışkırtmada rol aldığı anlaşıldı. Bıaklanma ile ilgili adli bilgileri gizli tutulması gerektiği halde servis etmişlerdi.³ Hatta sonrasında olayı örtbas etmek isteyen ve ırki gruplarla görüştüğü ortaya çıkan İ İstihbarat Servisi Başkanı Hans-Georg Maassen'i uzun bir sessizlikten sonra görevden almak zorunda kaldılar.⁴ İ istihbarat şefliğine kadar yükselen bir kadronun faşist olması açıklanması zor olan bir burukluk yaratmış olmalı Alman düzen siyasetinde.

Neo-Nazi çetelere ve devlet içindeki Nazi sempatisi ve kadrolarına ilave olarak, basının faşist olarak tanımlamaktan çekindiği ve daha çok aşırı sağ veya Avrupa'daki diğer örnekleri gibi sağ popülist olarak tanımlamayı tercih ettiği AfD'nin ⁵ önlenemeyen yükselişinden de bahsetmek gerekiyor.⁶

Alman milliyetçisi, militarist, göçmen karşıtı bu parti 2013 yılında, daha çok yeni kurulmasına rağmen hızla yükseldi ve 2014'te %7 civarında bir oy ile AB parlamentosuna 7 vekil gönderirken, 2017 seçimlerinde %12,6'lık bir oy oranıyla 709 sandalyeli Federal Meclis'te 96 milletvekili ile temsil edilmeye başlandı. Bu partinin gençlik örgütlerinin faşist niteliği ortadayken ⁷, bir Alman basın mensubuna göre "Berlin'de AfD'ye oy vermeyen polis yok". ⁸

Alman sermayesinin yakın dünya tarihinde oynadığı dehşet verici kanlı rol nedeniyle Almanya daha fazla göze çarparsa da dünyanın birçok ülkesinde benzer bir eğilim, faşist, milliyetçi, göçmen düşmanı, "önce benim milletim" diyen sağ popülist, otoriter, dinci gericiilikten beslenen siyasetler öne çıkıyor, biçimsel olarak parlamenter rejim korunsa bile bu siyasetlerin uzun süreli olarak yönetime geldikleri görülüyor.

Burada bu siyasi eğilimin görüldüğü veya yeni tip otoriter, faşizan siyasetlerin yönetimde oldukları ülkelerin listesini ve kısa tarihlerini vermeye kalksak bu yazının ekseni kayacaktır. Yine de uzatmadan bazı verileri paylaşalım.

Örneğin, göçmen karşıtı, milliyetçi ve anti-komünist bir parti olan Fidetz (Genç Demokratlar) ve liderleri Viktor Orban 2010 yılından beri Macaristan'da iktidardalar. Üstelik parlamentoda temsil edilen ana muhalefet partisi Daha İyi Bir Macaristan Hareketi (Jobbik) Fidetz'den bile daha sağda yer alan Yahudi ve Çingene düşmanlığı ile bilinen faşist bir parti.

Yine Avusturya faşist parti ve hareketlerin tarihi ve güncel durumu açısından Almanya'dan çok farklı değil. Avusturya da İkinci Dünya Savaşı öncesi Nazileşti, ırkçı katliamlara sahne oldu, savaş sonrası Müttefiklerin eline geçti ve tıpkı Almanya gibi Naziler devlette istihdam edildiler. Faşist partilerin yalana dayanan ideolojileri parti isimlerine yansır, burada da Avusturya Özgürlükçü Partisi (FPÖ) oyların %26'sını alarak 2017'den beri merkez sağ partinin koalisyon ortağı olarak hükümette bulunuyor, İçişleri, Dışişleri ve Savunma Bakanlıklarını elinde bulunduruyor.

Polonya'da ise anti-komünist, göçmen ve kürtaj karşıtı, NATO'cu ve militarist özellikleri ile dikkat çeken faşizan Hukuk ve Adalet Partisi 2015 yılından

beri oyların %37,5'unu alarak iktidar partisi olarak Polonya'yı yönetiyor.

Listeyi uzatmanın belki anlamı yok, İsveç, Danimarka, Bulgaristan, Hollanda, Fransa, İspanya ⁹ve diğer birçok Avrupa ülkesinde benzer eğilimler göze çarpıyor. Belki bunların içinde İtalya'da yükselen sağ dalgaya bakmak gerekir. İnternet üzerinden örgütlenen ve doğrudan demokrasiyi savunan sağ popülist Beş Yıldız Hareketi son seçimlerde oyların %33'ünü alarak birinci parti oldu ve ismini Lig Partisi olarak değiştiren eski faşist Kuzey Lig partisi ile koalisyon hükümetini kurdu.

Dünyanın diğer yerlerinde de parlamenter sistem korunmakla birlikte faşist parti ve siyasetçilerin etkili olduğu birçok ülkeden bahsedilebilir. Ukrayna ve Brezilya bunların içinde belki farklı bir kategori oluşturuyorlar. Çünkü her iki ülkede de faşistlerin ülkeye hâkim olmasında emperyalist müdahalenin rolü oldu.

Brezilya'da eski bir asker ve Sosyal Liberal Parti'nin üyesi olan Bolsonaro'nun yargı darbeleri, bir sürü hile ve yalan propaganda içinde devlet başkanı olmasından sonra Brezilya 1964-1985 arasında yüzlerce cinayet, kaybedilen solcular ve işkencelerle anılan askeri faşizmi aklamaya ve darbenin yıldönümünü kutlamaya hazırlanıyor. ¹⁰ Bolsonaro sadece Brezilya'da azgın bir piyasacılığın önünü açmadı, aynı zamanda Venezuela'ya dönük emperyalist komploya dâhil oldu ve bunu gizleme gereksinimi duymadı. ¹¹

Bu arada Trump'ın da faşist olduğundan bahsediliyor. Eğer ABD emperyalizmi kast ediliyorsa, bu doğru değil, çünkü bütün ABD başkanları emperyalizmin dönemsel gereksinimlerine göre faşizmi dünyanın birçok ülkesinde araç olarak kullandılar ve Trump'tan özde bir farklılıkları yoktu. Faşizmin ABD emperyalizmi tarafından araç olarak kullanılmasından bahsedilince Ukrayna, Polonya ve Brezilya'nın yanına İŞİD'i eklemek gerekiyor ve bu başlıklar Trump'ı aşıyor. Ancak ABD'nin içindeki siyasi tutumdan bahsediliyorsa, faşist bir eğilim gösterdiğini kabul etmeliyiz. "Önce Amerika" sloganı bütün popüler sağın kullandığı temel milliyetçi eğilimi temsil ediyor. Meksika sınırına duvar örmeye kalkan şovenizmi ve ırkçılığı da öyle. ABD içinde sosyalist siyasetlere (bunların sosyalist olup olmadığından bağımsız olarak) düşmanlık besleyen söylemi de aynı kategoride değerlendirilebilir. Öte yandan geçenlerde bir laf etti ki, öylesine söylenmiş aptalca konuşmalarından biri miydi, karar vermek kolay değil: "Bence sağcılar daha sıkı ama henüz bunu göstermiyorlar. Size diyebilirim ki polislerin, askerlerin, motosikletli grupların desteğine sahibim. Yani arkamda sıkı insanlar var. Ancak bunu göstermiyorlar. Mecbur kalacakları bir noktaya kadar da göstermeyecekler ama gösterdiklerinde çok kötü, çok çok kötü olabilir." ¹²

Bu sözü, geçen sene güneyden gelen göçmen kafilesini durdurmak üzere birçok sivil çetenin Meksika sınırına gittiğini ve gönüllü bekçilik/avcılık yaptığını hatırlarsak daha fazla ciddiye alabiliriz. ABD'de gerçekleşmesi olası bir işçi sınıfı ayaklanmasında Trump'ın "ekibine" iş düşeceği tahmin edilebilir.

Dünya turunu tamamlamadan önce aslında popüler sağ yükseliş içinde değerlendirilse de kendine özgü yanları ile bir alt kategoriden bahsedeceksek Türkiye ve Hindistan'ı burada birlikte ele alabiliriz.

Her iki ülkede de dinci gericiliğe ve milliyetçiliğe dayalı bir sağ popülizm, Hindistan ve Türkiye Cumhuriyetleri'nin kamucu, sosyal devletçi, laik özelliklerinden sermaye sınıfı adına kurtulmak ve emperyalist sistemle bütünleşmek için kullanıldı. Türkiye'de AKP ve Hindistan'da Hindistan Halk Partisi (BJP) sermaye sınıfı tarafından desteklenerek yönetime geldiler. Hindu milliyetçisi olan BJP ekonomiyi sermayeyi ihya edecek şekilde liberalleştirir, basında tekelleşme ve yandaşlaşmayı sağlarken rejimi otoriterleştirecek yasa değişikliklerini denedi. Tarikat benzeri yapılardan ve Hindu milliyetçisi sivil çetelerden yararlandı. Hem Erdoğan, hem Modi Cumhuriyetin kurucu unsurlarına duydukları nefreti saklamadılar. Her iki ülkede de kadına dönük şiddet artarken Hindu terörü azınlıklar üstünde gündelik bir baskı aracına dönüştü. Her iki ülkede de toplumun bir kısmı (Hindistan'da Müslümanlar ve seküler gelenekten yana olanlar, Türkiye'de aleviler, laikler, bazen Kürtler) şiddetli bir şekilde

karşı tarafa alındı ve bu zıtlık zemininde olayların özü çarpıtılırken iktidar korunmaya çalışıldı.

Olayları yan yana getirip sıralamak yerine şimdi bir kez daha faşizmin tanımı, işlevi ve işçi sınıfı siyaseti için nasıl bir yol haritası çıkarmamız gerektiğine bakabiliriz.

Faşizmin
tanımı ve tarihselcilik

Almanya'da faşizmin iktidara gelişinden iki yıl sonra toplanan 3. Enternasyonal'in 7. Dünya Kongresi'ne Dimitrov tarafından sunulan raporda yer alan faşizm tanımı belki o zaman için de bazı yanlışları barındırıyordu ama bugün bütün zamanlar için genel doğru olarak kabul edilmesi durumunda bir dogmaya dönüşüyor: "... iktidardaki faşizm, finans kapitalin en gerici, en şoven ve en emperyalist unsurlarının açık terörcü diktatörlüğüdür." [13](#)

Tanım bu şekilde tarih dışına düşünce çözüm önerisi de tarih dışı bir klişe halini alıyor: Eğer faşizm tanısı konuyorsa yanıt anti-faşist cephe olmalıdır. Dolayısıyla işçi sınıfının öncü siyaseti finans kapitalin en gerici, en şoven ve en emperyalist unsurlarının dışında kalan sermaye siyasetleriyle ittifak yaparak faşizmi önlemek, geriletmek veya yenmek üzere aynı cephede buluşmalıdır.

Oysa işçi sınıfı iktidarını öteleyen ve bir aşama olarak burjuva demokrasisine ulaşmayı hedefleyen politikaların 2. Dünya Savaşı öncesi ve sonrasında işçi sınıfı siyasetlerini düzenin içine hapsedme, uzlaşma eğilimlerini güçlendirme ve nihayet komünist partilerin likidasyonunda önemli bir rol oynadığı biliniyor. [14](#)

Sanırsanız burada en büyük hata, burjuva demokrasisini burjuvazinin temel karakteri olarak görüp faşizmi bundan bir sapma olarak tarihsel materyalizmin bir kategorisi halinde mutlaklaştırılmasıdır.

Burjuvazi feodalizmin içinde iktidarını ararken monarşinin elindeki yasama, yürütme ve yargıyı birbirinden ayırmaya ve mümkün olduğu kadar bu şekilde ele geçirmeye çalışmıştır. Güçlerin ayrılığı ilkesi

anayasa önünde eşitliğe, parlamenter sisteme ve yargının bağımsızlığına eşlik etmiştir.

Ancak bu tarihsel bir kesittir ve burjuvazi iktidara yerleştikten sonra asıl olan bu iktidarın nasıl sürdürüleceği ve verili tarihsel dilimdeki burjuvazinin gereksinimleridir. Fransız devriminden sonra burjuvazi birçok kez otoriter bir rejimi tercih etmiştir. Marx Luis Bonaparte'ın 18 Brumaire'inde 1848 Devrimi sonrasında emekçi sınıfların radikalliğinden ürken burjuvazinin 30 yıl kadar sürecek bir otoriter rejimi nasıl tercih ettiklerini anlatır:

"...Burjuvazi kılıcı tanrılaştırmıştı; kılıç ona hükmediyor. O, devrimci basını yok etmişti; kendi basını yok ediliyor. O, halk toplantılarını polis gözetimi altına sokmuştu; onun salonları polis gözetimi altında bulunuyor... O, halk eğitimini din adamlarının boyunduruğu altına sokmuştu; din adamları onu kendi eğitimlerine tabi kılıyor. O, mahkeme kararı olmaksızın sürgüne gönderiyordu; mahkeme kararı olmaksızın sürgüne gönderiliyor." ¹⁵

Rejimin niteliği burjuvazi için ikincildir ve siyasi aktörleri bir İsviçre çakısının araçları gibidir. Bir işçi sınıfı ayaklanmasını öteleyebildiği, kârını maksimum tutabildiği ve uluslararası ortam elverişli olduğu sürece siyasi partilerin varlığı ve aralarındaki parlamento rekabeti bir sahicilikte sürdürülebilir. Çıkarları korunduğu sürece çok güçlü olmayan ve zaman içinde değiştirilebildiği için daha kolay yönetilen siyasi figürleri tercih edecektir. Buna karşılık işçi sınıfı ulusal ve uluslararası düzeyde tehdit haline geliyorsa, kâr oranları düşme eğilimi gösteriyor ve emekçi sınıfların posasının çıkarılması gerekiyorsa, emperyalist düzendeki rekabet bir askerleşmeyi gerektiriyorsa ve buna benzer tarihsel koşullar doğduğunda, çakının faşizan/faşist aktörleri kınlarından daha fazla dışarı çıkmaya, kendilerini göstermeye başlayacaktır.

Belki Komintern'in 7. Kongresi esnasında sınıfların durumu günümüze göre bir cephe oluşturmaya daha uygundu. Birçok ülkede köylü sınıfların ayrı partileri, bütün kafa bulanıklığına rağmen küçük burjuvazinin henüz ilerencilik barutunu tüketmemiş partileri ve en nihayet daha 23 sene önce işçi sınıfının partisiyken dönekleşen sosyal demokrat partiler bulunuyordu.

Oysa uzun bir süredir, bu ayrımlar silindi gitti. Artık mali ve sanayi sermayesini birbirinden ayırmak mümkün değil, şirket evlilikleri ve hisse ortaklıkları ile mülkiyetin, sermayenin ve ticaretin büyük bir kısmını elinde bulunduran tekeller oluştu. Sermaye sınıfının diğer kesimleri bu tekellere göbekten bağlı olarak çalışıyorlar. Tabi ki

tekeller arasında çıkar farklılıkları bulunabilir, ancak bu farklılıklar hiçbir zaman işçi sınıfının “demokrasi” için işbirliği yapacağı bir ilerçilik barındırmıyor. Köylü partileri de bu genele uyacak şekilde tarihten silindi. Sosyal demokrat partiler kaldırsa eğer sadece ve sadece sermayenin duruma göre görev verilen bir aracına dönüştüler.

Sermaye sınıfının, ister sivil, ister askeri yöntemlerle yükselsin, faşizm veya daha otoriter rejimlere gereksinimi illaki iç dinamiklerle, sınıfların pozisyonu ve mücadeleleri ile ilişkilidir, bu dinamik dikkate alınmadan Marksist bir analiz yapılmaz. Öte yandan tarihteki bütün baskı rejimleri değil ama faşizm kapitalizmin emperyalizm aşamasının ürünüdür ve buna göre değerlendirilmelidir.

Faşizan siyasetlerin yükselmesi ve rejimin otoriterleşmesi sadece iç sınıfsal dinamiklerle değil, emperyalist düzenin iç rekabetleriyle ve işçi sınıfının uluslararası siyasi gücüyle de ilişkilendirilmelidir.

Örneğin, Nazilerin iktidara gelmesi, sadece Alman tekellerinin emperyalist hırsları, Versay’ın ¹⁶ öcünü almak istemeleri ve görece güçlü işçi sınıfını sahneden düşürme isteğiyle açıklanamaz. Nazi rejimine neden olan önemli faktörlerden biri, ABD, İngiltere ve Fransa dâhil olmak üzere bütün emperyalist sistemin Almanya’yı tepeden tırnağa silahlandırarak dünyanın ilk işçi sınıfı devleti olan Sovyetler Birliği’nin üzerine sürme niyetidir. ¹⁷ Soğuk savaş dönemi boyunca ise hemen bütün askeri, sivil faşist rejimlerde ABD ve diğer emperyalist ülkelerin yönlendirmesi olduğu bilinir.

Emperyalizm tanımının içine girince muhakkak kapitalizmin son ve en çürümüŧ, en çok krizlerle boğuşan ve militarist rekabete en çok açık dönemi olduğunu hatırlamak gerekecek. Bundan daha önemlisi devrimci bir durumdan bağımsız olarak faşizmin eşitsiz gelişim yasasıyla da ilişkilendirilmesi zorunlu hale gelir. Emperyalist sistemin bunalımı farklı ülkelerin sermaye sınıflarında farklı yüklerle ve faşizan eğilimlerin ortaya çıkmasına neden olacaktır.

Günümüzde faşizmin tanımını bu şekilde yapınca işçi sınıfı siyasetlerinin önüne anti-faşist cepheden farklı bir yaklaşım koymak zorundayız. İşçi sınıfı siyaseti bir şekilde ittifak ilişkileri geliştirse bile, bu sıkışmış, bunalmış, çürümüŧ sermaye sınıfını iktidardan indirmeye ve kendi iktidarını kurmaya dönük olmalıdır. Bir "demokratik" kapitalizm aşaması eğer varsa tarihin çok derinliklerinde kalmıştır. Sosyalist devrim hedefi ile bağdaşmayan ara hedefler bir bumerang gibi işçi sınıfını ve tarihsel sorumluluklarını vuracaktır.

Bu kısa genellemelerden sonra, şimdi artık günümüzdeki faşist, otoriter siyasetlerin yükseliş nedenlerine daha yakından bakabiliriz.

Güncel faşist eğilimlerin sınıfsal kaynakları

Otoriter, sağ popülist, paramiliter çete, faşizan ordu vb. siyasi parti, siyasi figür ve oluşumlara sermaye sınıfı neden ihtiyaç duyuyor sorusu temel yöntem olmalıdır.

Bu sorunun ilk ve her zaman öncelikle ele alınması gereken yanıtlarından birisi, sermaye sınıfının işçi sınıfını bastırarak, faşizmi karşı-devrimci bir araç olarak kullanacak tarihsel bir dönemden geçip geçmediğidir.

Ama bu soruya yanıt aramadan önce bir noktaya açıklık getirmekte yarar var. İşçi sınıfına veya genel anlamda sola karşı sermaye her zaman faşist bir rejime ihtiyaç duymaz, bunun yerine paramiliter çeteleri, kont-gerillayı kullanmayı tercih edebilir. Uzağa gitmeye gerek yok, bunun tipik bir örneği Türkiye’de yaşandı. 1980 öncesi Türkiye’de sola karşı kullanılan MHP ve faşist çeteler şeklinde örgütlenen gençlik örgütlerine bakanlar, Türkiye’ye Nazi tipi bir faşizm geleceğini tahmin ediyorlardı. Oysa bu çeteler faşist bir askeri darbeye zemin sağlamak için kullanıldılar ve hatta sonrasında darbeye meşruiyet sağlamak için faşistler de sol örgüt üyeleriyle birlikte yargılandı, içlerinde idam edilenler oldu. Sermaye sınıfı yeniden parlamenter sistemi kurarken faşist örgütlere düzen için yan görevler vermeyi ve hâlâ bugün devam eden ve kontrol altında tutulan bir faşist çeteleşmeyi yedekte tutmayı tercih etti.

Tekrar günümüze dönersek dünyanın hiçbir yerinde sermaye iktidarını tehdit eden bir işçi sınıfı yükselmesi yaşanmıyor. Belki de bu Bolsonaro gibi faşistlerin yönetime geldiği ülkelerde bile sermaye diktatörlüğünün sahtece bir “burjuva demokrasisi” içinde deviniyor olmasını açıklıyor.

Ancak burjuvazi deneyimlidir, bugün değilse yarın emekçi sınıfların kalkışması ile karşı karşıya kalacağını bilir ve belki Almanya gibi ülkelerde faşist çetelerin sürekli yedekte tutulmasının nedeni budur. İşçi sınıfı korkusuyla yol verilmiş ve devlet eliyle bugün yükseltilmiş bir parti aranırsa bunun muhtemel yanıtı Yunanistan’daki Altın Şafak Partisi’dir. Yunanistan Komünist Partisi’nin sosyalist

devrimi güncel görmesi ve başarılı bir şekilde işçi sınıfı içinde örgütlenmesine sermayenin yanıtlarından birisinin Altın Şafak olduğu tahmin edilebilir.

Bugünkü otoriter rejimleri ve sağ popülizmi işçi sınıfı siyasetinin korkusuyla tam olarak açıklayamıyorsak o zaman sermaye sınıfının başka gereksinimlerine bakmamız gerekecek.

Bu gereksinimlerden birini anlamak için 2. Dünya Savaşı sonrası ile Sovyetler Birliği'nin bir karşı devrimle çözüldüğü 1990 arasına göz atalım.

İkinci Dünya Savaşı sonrası sosyalizmin artan prestijine ve yayılmasına karşı emperyalist sistem ABD'nin liderliğinde farklı araçlar geliştirdi. Bir yandan NATO komutasında hemen bütün Avrupa ülkelerinde karşı-devrimci ve yasa dışı örgütlenmelere gidildi. Ayrıca emekçi sınıfların siyasi yükselişini bastıramadıkları yerlerde kısa veya uzun süreli, çoğu askeri rejimlere dayalı faşist rejimleri ve uygulamaları tercih ettiler. Buna karşılık asıl olarak Sovyetler Birliği'ne ve sosyalizme karşı çok daha etkili bir araç geliştirdiler. Emekçi sömürsünün devam ettiği ve özellikle Avrupa'daki ülkelerde, ama özellikle dünyanın sömürsünden pay alıp bunu başaracak ekonomik gücü olan ülkelerde, rejimi biçimsel olarak sosyalizme benzettiler. Gelişkin bir sosyal güvenlik sistemi, emeğin sendikal örgütlülüğü, kamuya ait iktisadi ekonomik varlıklar, parlamenter rejim ve sömürü mekanizmalarına özünde dokunulmadığı sürece hukukun üstünlüğü, aydınlanmacılık ve bilimsel gelişme... İngiltere, Fransa, Almanya, Kuzey ülkeleri bu kapsam altındaydı. Bir ölçüde orta gelişkinlikteki Türkiye gibi kapitalist ülkeler de bu furyadan yararlandı.

Ancak kapitalizmin 1970'lerde kâr oranlarının azalmasıyla giden yapısal bir krize girmesiyle ve Sovyetler Birliği'nin çözülmesiyle birlikte bu sahte "insan haklarıcı" rejime gereksinimleri kalmadı. Hemen her yerde kamuya ait iktisadi yapılar özel sektöre verildi. Görülmedik bir mülk devri yaşandı. Sosyal devlet ortadan kaldırıldı ve emekçiler piyasa koşullarına teslim edildi. Dinci gericilik her yerde yardıma çağrıldı. Emeğin örgütlülüğü dağıtıldı. Sermaye kârlılığını yüksek tutabilmek için bütün yasal engellerden kurtulmak istedi. Emekçiler kendi ülkelerinde bir paryaya döndüler. Türkiye'de yaşandığı gibi genel oy hakkı bile çok görülmeye başlandı. [18](#) Otoriter rejimler dünyanın her yerinde, gericiliğe, din istismarına, milliyetçiliğe ve zorbalığa bağlı olarak inşa edilmeye başlandı. Bu durum sanki Erdoğan'ın veya Modi'nin kişiliğinden kaynaklanıyor gibi bir yanılsama var, oysa otoriter rejimler siyasilerden bağımsız olarak sermayenin çaresizliğinin, anlık gücünün ve çürümesinin ürünü olarak ortaya çıktı.

Şimdi bir üçüncü mekanizmaya bakmamız gerekecek, çünkü yöntem kısmında faşizmin emperyalizm döneminin aracı olduğunu söylemiştik. Dolayısı ile günümüzde emperyalizmi anlamadan faşizan eğilimleri de anlamak mümkün değil.

Çok kısaca, dünyanın bir emperyalist hegemonya krizi içinde olduğu biliyoruz. İkinci Dünya Savaşı sonrası ABD'nin emperyalist hiyerarşideki mutlak hegemonyası birçok açıdan Çin ve Rus devletleri ile etraflarına topladıkları müttefikler tarafından özellikle son 15 yıldır tehdit edilmeye başlandı. Ekonomik, askeri, mali alanlardaki rekabet sıcak savaşa dönüşmesine de dünyanın birçok yerinde vekâlet savaşlarına ve çeşitli devletleri bağlı oldukları hegemonya sisteminden koparma ve kendi yanına çekme mücadelesine yol açtı.

Hegemonya krizine bağlı olarak yaşananların tümünü bu yazı altında analiz etmek imkânsız gözüküyor. Ancak birkaç örnek vermekle yetinelim.

Örneğin IŞİD, faşist bir oluşum olarak, ABD ve diğer batılı emperyalistler tarafından, istikrarsızlık yaratmak ve Ortadoğu'ya müdahale etmek için bir bahane olarak kullanıldı. Yine Ukrayna'daki faşist darbe ve sonrasında gelen kışkırtmalar, hem Ukrayna'nın hegemonya altına alınması, hem de Rusya'nın kuşatılması için devreye sokuldu.

Brezilya'nın 13 yılına damgasını vuran İşçi Partisi işçi sınıfının değil, sermaye sınıfının siyasi aktörüydü ve ABD'den bağımsız, Çin ve Rusya ile işbirliği içinde, Brezilya'nın merkezinde durduğu bir hegemonya alanı yaratmaya dönük bir programa sahipti. Sömürü mekanizmalarına özünde hiç dokunmadılar, sadece Brezilya emekçi sınıflarına daha fazla pay verdiler ki bu bir hegemonya merkezi kurmak için bir kural olarak görülmelidir. Brezilya'da gördüğümüz faşist Bolsonaro'nun İşçi Partisi'ne karşı yükselişi hem talan için sınır kabul etmek istemeyen Brezilya sermayesinin hem de yukarıda bahsettiğimiz eğilimi sonlandırmak isteyen ABD'nin dışardan müdahaleleri ile gerçekleşti.

AB ülkelerinde ise çok daha karmaşık süreçler işledi. Bir yandan ABD hegemonyasının zayıflaması ile Almanya ve Fransa'nın merkezinde durduğu görece bağımsız bir hegemonya inşası süreci örülmeye başlandı. Ancak bir yandan da yaklaşan kriz ortamında her ulusun burjuvazisinin kendisini kurtarmaya dönük milliyetçi, şoven, yabancı düşmanı siyasetlerinin yükseldiği görüldü.

Bunların içinde Almanya başlıca ele alınması gereken ülke olarak duruyor. ABD işgali altında

kalan ama Sovyetler Birliği'ne karşı kapitalizmin ve karşı devrimin kalesi olarak pekiştirilen Federal Almanya, 1990 sonrası Demokratik Alman Cumhuriyeti'ni yuttuktan sonra, dünyada değişen dengeler içinde, NATO'dan ve ABD'den bağımsız olarak kendisi için emperyalist olmak isteyen bir eğilim geliştirdi. Bunun için Alman devletinin geçmişin kötü hatıralarından kopması, silahlanarak, kendi ittifak ilişkilerini geliştirmesi ve etkili bir emperyalist aktör olarak Alman tekellerinin çıkarlarını uluslararası arenada kollamasına dönük yoğun bir lobi çalışması yürütüldü. ¹⁹Almanya'da hızla yükseldiğinden bahsettiğimiz AfD bu görüşün cisimleştiği parti olarak duruyor. AfD'nin Alman sermayesinin yan bir aracı mı, yoksa başat siyasi aracı mı olacak, göreceğiz.

Buna karşılık, öncesinde ABD'ye bağlı Avrupa Birliği görece daha kusursuz bir emperyalist hiyerarşi içinde çalışıyordu. Şimdi ise emperyalist hegemonya krizi AB'yi de dağıtıyor. Becerebilen her ülkenin sermayesi kendi için emperyalist bir siyaset götürmek istiyor ve bu milliyetçi eğilimler AB'nin merkezinde duran Almanya ve Fransa'dan kopma eğilimi gösteriyor. Breksit'in dışında, Macaristan ve Polonya bunlara örnek olarak verilebilir. Ama son günlerde en çok öne çıkan, İtalya'nın Fransa ile bir emperyalist rekabete girmesi oldu. ²⁰İtalya açıkça AB hiyerarşisine karşı çıkıyor, Fransa ile özellikle Afrika'nın yeniden paylaşımı için çatışıyor. Çin ile AB'den bağımsız ikili anlaşmalar imzalıyor. Bu durum, İtalya'da yükselen ve yönetime gelen, sağ popülist, faşist siyasetlerin nedeni mi, sonucu mu, tartışılabilir. Buradaki temel tezimiz ise her ulusun sermaye sınıfının soğuk savaş dengelerinin dağılması ve yaklaşan çöküş öncesi kendi çıkarlarını mutlak olarak öne çıkardığı, emek düşmanı, milliyetçi, şoven, yabancı düşmanı, dinci gerici ve otoriter/militarist politikalara yöneldiğidir.

Bu arada emperyalist hegemonya mücadelesinde diğer tarafa, Çin ve Rusya'ya hiç değinmedik. Ama kural olarak milliyetçi ve sağ popülist eğilimlerden azade olmadıklarını söylemekle yetinelim ve bu konuyu başka bir yazıya bırakalım.

Sonuç

Bütün bu inceleme bize emperyalist sistemin derin bir bunalım içinde olduğunu, bunun sonucu olarak otoriter, ırkçı, faşist rejim arayışlarının öne çıktığını gösteriyor. İşçi sınıfı siyasetlerinin bu koşullarda hiç tereddüt etmeden iktidarı almak üzere yol haritalarını çizmeleri gerekir. Tabi ki iktidar mücadelesinde ittifak ilişkileri kurulabilir ve genellemeler bize yardımcı olsa da her tarihsel kesitte somut durumun somut analizi işe yarayacaktır. Faşizm her ne kadar emekçi sınıflara karşı açılmış bir savaşın parçası olsa ve birçok siyasi zorluk barındırsa da aslında sermaye sınıfının güçsüzlüğünün işareti olduğunu unutmamamız gerekiyor.